

УДК 58–659–8

DOI 10.31654/2520-6966-2024-25F-111-318-325

Ваврик Р. В.

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри музичного мистецтва Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного
orcid: 0000-0001-6451-1676
ruslana_vavrik@ukr.net

Кафедра музичного мистецтва Національної академії сухопутних військ: від становлення до сучасності

У статті досліджено аспекти музичної освіти військових диригентів у сьогоденні України. На прикладі кафедри музичного мистецтва Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного актуалізовано науково-практичну діяльність її викладачів у контексті формування та розвитку військово-оркестрової служби ЗСУ. Проаналізовано як історично важливі різножанрові документальні, наукові, урядові, офіційні джерела: Постанови, Накази, кафедральні Звіти. Охарактеризовано причинно-наслідковий контекст реформування музично-виконавської діяльності військових духових оркестрів в Україні. Визначено формування оркестрового національно-патріотичного репертуару як нагальну потребу. Окреслено шляхи опанування здобувачами практично-виконавських вмінь, навичок для майбутньої діяльності в колективах військово-оркестрової служби в ЗСУ. Висвітлено хронологію становлення науково-педагогічного контингенту оркестрових диригентів, викладачів-духовиків на новоствореній 1993 р. військово-диригентській кафедрі. Наголошено на творчих комунікаціях військових музикантів із цивільними колегами-викладачами Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка. Виявлено значення організаторської праці військових музикантів, як-от генерал-майор В. Ф. Деркач, полковник В. П. Григор'єв, майор Я. М. Горбаль у становленні й розвитку військової оркестрової служби в українському війську, популяризації впродовж трьох десятиліть випускниками кафедри форм музично-виконавської творчості на численних, понад 4000 тисячі, офіційних державних, міжнародних заходах.
Ключові слова: оркестрова служба, музична освіта, військовий диригент, комунікації, репертуар.

У музично-інформаційному просторі сьогодення України важливе місце посідають питання підготовки військових диригентів. Їх вирішенню впродовж 30-ти літ сприяє музично-освітня праця науково-педагогічного колективу кафедри музичного мистецтва Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (далі –

НАСВ). Актуальність теми безперечна в контексті проблематики музичної підготовки оркестрових диригентів. Її дослідження від становлення до сучасності є на часі, що сприятиме деталізації та конкретизації науково-практичних форм, виробленню методів, навичок та вмій як важливих чинників для здобувачів у подальшій військово-практичній службі у лавах Збройних сил України (далі – ЗСУ).

З історії питання відомо, що за часів становлення незалежної України у вищого військового керівництва, осіб за сприяння головного військового диригента Київського військового округу Геннадія Миколайовича Григор'єва та його заступника Володимира Федоровича Деркача, виникла потреба сформувати у складі Головного штабу ЗСУ Військово-оркестрову службу й провадити музично-виконавську діяльність, репертуарну політику військових духових оркестрів на національному ґрунті.

Ствердженням формування Військово-оркестрової служби ЗСУ слугують й офіційні джерела: «постали стратегічно важливі питання обґрунтування та впровадження штатів військових оркестрів, створення нового музичного репертуару і забезпечення військових оркестрів якісними сучасними музичними інструментами. На час проголошення незалежності в Україні нараховувалося 129 військових оркестрів, які були практично у кожній військовій частині. Втім, штати військових оркестрів колишнього СРСР не відповідали вимогам нового часу. Отже, розпочинати все доводилося майже з нуля, адже для військових оркестрів ЗС України як нової національної моделі від колишніх формувань не залишилося майже нічого» [3, С. 95–97].

У відповідних документах вересня 1992 року зазначалося: «на фондах військового оркестру штабу Київського ВО було створено Зразково-показовий оркестр Збройних сил України, підпорядкований Соціально-психологічному управлінню Міністерства оборони України, який став провідним творчим колективом України» [2, С. 191]. Новостворений колектив налічував понад сто військових музикантів. Кропітка праця музикантів, участь у церемоніалах національного, міжнародного рівня, фестивалях, конкурсах, як-от «Армія – дітям» (Київ, 2006 р.) сприяла присвоєнню колективу почесного звання «Заслужений оркестр України». До його складу входили: духовий оркестр, фольклорний гурт, естрадний оркестр (біг-бенд). Жанровостильовий за інструментарієм контраст вказаних вище колективів єднався репертуарною політикою, в основі якої, як правило, були твори українських та зарубіжних композиторів. Диригент та оркестранти дотримувалися образно-емоційної сутності зразків різножанрової та

різностильової музики. Так, естрадний оркестр виконував популярну музику; джазові композиції грали біг-бэнд та джаз-бэнд; для фольклорного гурту залучалися вокалісти й танцювальна група. У 2010 р. Головним диригентом Зразково-показового оркестру ЗСУ став підполковник Ігор Биковський, його заступником капітан Максим Гусак – випускники військово-диригентської кафедри (на теперішній час кафедри музичного мистецтва НАСВ імені гетьмана Петра Сагайдачного).

У період 1992–2011 рр.. оркестром почесної варти було проведено більше 4000 заходів, у тому числі на державному рівні 634 зустрічі президентів, прем'єр-міністрів, 502 – міністрів оборони, начальників генеральних штабів іноземних держав» [3, С. 99]. На фоні патріотичного відновлення репертуар військових духових оркестрів збагачувався українськими народними піснями, повстанськими піснями січових стрільців, творами українських та зарубіжних композиторів.

У 1992–1993 рр. структурна чисельність виконавців у військових оркестрах ЗСУ зростала завдяки музикантам, які поверталися до України з країн СНД. Як відомо, на той час військові диригенти здобували освіту на військово-диригентському факультеті Московської державної консерваторії ім. П. І. Чайковського, а в Україні не було жодного музичного закладу, який би займався підготовкою військових диригентів. Вирішити таке почесне й відповідальне завдання було можливо лише за умови якісної системи підготовки спеціалістів військово-оркестрової служби.

У своїй публікації доцент кафедри І. С. Гишка слушно зауважує: «1991 рік відкрив нову сторінку новітньої історії. З проголошенням Україною незалежності постали питання забезпечення її національними кадрами у тому числі й професійними військовими. До переліку необхідних для молодій державі фахівців потрапили й військові диригенти. Їх підготовку вирішили здійснювати на базі кафедри музики колишнього Львівського вищого військово-політичного училища, яка колись готувала офіцерів для військових клубних установ. Випустивши останній випуск радянських офіцерів у 1991-му, згаданий ВНЗ спочатку призупинив своє функціонування, а відтак (того ж таки року) був перепрофільований з гуманітарного у військово-технічний і отримав назву Відділення військової підготовки при ДУ «Львівська політехніка». Спочатку її начальником було призначено полковника Д. Кульмановського, а представником від ДУ «Львівська Політехніка» В. Пуцила. Деяко пізніше посаду начальника військового вишу обійняв генерал-майор Б. Катеринчук» [1, С. 11].

Отже, на той час у Львівському вищому військовому політичному училищі з 1991 р. були відновлені такі навчальні дисципліни як хоро-ве диригування, оркестр народних інструментів, хореографія і поста-новка танцю. Проте, у 1992 р. набір курсантів припинився і виникла серйозна проблема недостатності професійних кадрів у сфері музичного забезпечення діяльності військ.

У зв'язку з цим, 1993 р., згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 490 від 19. 08. 1992 р., та за наказом Міністра оборони України № 133 від 25.08.1992 р. «Про розгортання системи військової освіти в Україні» була створена військово-диригентська кафедра. У створенні кафедри значних зусиль доклав майор Ярослав Миколайович Горбаль, якого було призначено й начальником кафедри. Значимою була й допомога доцента Владислава Леонтійовича Пиндика. Відтак кафедра стала базою для професійної підготовки військових диригентів.

З дослідження музично-педагогічної діяльності на кафедрі І. С. Гишки, відомо, що «впродовж 1991–1993 років були розроблені: освітньо-професійна характеристика, освітньо-професійна програма, навчальний план, низка навчальних програм, відповідна навчально-методична документація, для читання нових дисциплін запрошено низку науково-педагогічних працівників з Львівського вищого музич-ного інституту імені Миколи Лисенка» [1, С. 11].

Доцільно навести ряд викладачів Львівської національної музич-ної академії імені М. В. Лисенка, що у цей період на кафедрі викла-дали навчальні дисципліни, осіб, «диригування»: Л. Дращниця, О. Геринович (завідувачі кафедри народного диригування), Н. Плак-сюк, В. Червоний, В. Горбатюк – диригент оркестру Львівського націо-нального академічного театру опери та балету імені Соломії Кру-шельницької; народний артист України Б. Мочурад, нині – головний диригент Національного академічного українського драматичного театру імені Марії Заньковецької, кандидат мистецтвознавства, доцент, Р. Филипчук – диригент Львівської національної філармонії, О. Грицак, О. Козак, В. Пиндик, М. Дорош, Г. Мазур та військові дири-генти Я. Горбаль, М. Хованець. З навчальної дисципліни «фортепіа-но» практичні заняття проводили, осіб, Т. Слука, О. Макарова (Малишева), Р. Ваврик, Г. Гурганова, А. Зуєва, С. Левицька, Н. Федь-кович. Предмети з історії і теорії музики вели В. Ребендяга, І. Чернова. Спеціалізований духовий інструмент викладали І. Гишка, І. Іванчак, О. Бондарчук, В. Жолубак, Г. Мінтенко, В. Носов, М. Чаплінський, Ю. Корчинський, Є. Савельєв, О. Сторожинський. Ударні інструменти –

Г. Вітер (Лаврись), О. Пиріжок. Курс «інструментування та переклад для духового оркестру» викладали В. Конончук, нині проректор з науково-педагогічної роботи Київської муніципальної академії музики імені Р. М. Глієра, Ш. Чіхрадзе, О. Чіхрадзе, П. Проців, І. Шерстюк, І. Пендюк. До праці концертмейстерами були запрошені О. Басса, Н. Вакула, С. Вітязь, Т. Гриськова, О. Дарницька, М. Драган, Л. Дунець, М. Кошелева, С. Левицька, М. Лишневська, І. Мартинова, В. Провозін, М. Рогач, Л. Романова, А. Шевчук.

«Вже у 1994 р. курсанти вперше вийшли на столичну сцену як лауреати фестивалю «Червона калина» та учасники урядового концерту до Дня ЗСУ. У 1996 р. з числа курсантів на кафедрі створюється диксиленд «Джокер», і в цьому ж році колектив бере участь у фестивалі «Джаз у погонах» (м. Дніпропетровськ), де отримує високу оцінку журі та посідає перше місце.

У 1998 р. на військово-диригентській кафедрі відбувся перший випуск, «першими ластівками» якого стали вісім випускників: молодші лейтенанти В. Вівчарук, І. Биковський, В. Довгалюк, М. Рябоконт, А. Москва, І. Тинітовський, В. Прочко, М. Олексин» [3, С. 100].

Навчання на кафедрі здійснювалося за спеціальністю «Музичне мистецтво», спеціалізації «Диригування військовими оркестрами (ансамблями пісні і танцю), оркестрові духові та ударні інструменти», за напрямом підготовки «Музичне мистецтво». За висновками Державної екзаменаційної комісії випускники кафедри отримали високий рівень професійної підготовки відповідно освітньо-кваліфікаційним вимогам стандарту вищої освіти України.

«Випускники кафедри неодноразово відзначалися на престижних міжнародних фестивалях військово-музичного мистецтва кран світу, утверджуючи культурні надбання нашої держави на міжнародному рівні. Кафедра пишається своїми вихованцями, які гідно реалізують своє професійне покликання та обіймають чільні посади у Військово-оркестровій службі Збройних Сил України, як, наприклад, підполковник І. Биковський – начальник Зразково-показового оркестру Збройних Сил України та його заступник – капітан М. Гусак, підполковник М. Рябоконт – начальник оркестру Почесної варті, майор А. Москва – начальник оркестру Національного державного університету Збройних Сил України та багато інших випускників, які з отриманим професійним досвідом згодом теж стали викладачами кафедри: І. Судомир, Ю. Гриськов, В. Горбаль, Б. Катриняк, І. Дубно, І. Пендюк, І. Шерстюк» ([3, С. 100]).

Поряд з педагогічним навантаженням викладачі кафедри активно займалися науковою діяльністю, брали участь у всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, методичних семінарах, що стверджують численні публікації: тези, статті, монографії, навчальні і навчально-методичні посібники, методичні рекомендації, репертуарні збірники. Важливу складову концертно-виконавської діяльності на кафедрі ствердили виступи Р. Ваврик, Б. Катриняка, І. Шерстюка, які виконували власні пісні військово-патріотичного спрямування.

Першими викладачами-науковцями, які захистили кандидатські дисертації стали О. Чіхрадзе (2003 рік), І. Гишка (2005 р.), Р. Ваврик (2006 р.). Надалі естафету підхопили науковці В. Конончук (2006 р.), І. Чернова, (2007 р.), В. Горбаль (2015 р.). На теперішній час навчальний процес на кафедрі музичного мистецтва НАСВ забезпечують начальник кафедри, полковник Б. Катриняк; доцент кафедри, підполковник В. Горбаль; старший викладач кафедри підполковник І. Пендюк, викладач кафедри підполковник І. Дубно, досвідчені науково-педагогічні працівники, серед яких Заслужений діяч мистецтв України, професор Я. Горбаль, Заслужений працівник народної освіти України, доцент І. Чернова, доценти Р. Ваврик, І. Гишка, викладачі В. Вівчарик, В. Луценко, Г. Мінтенко, О. Степан, В. Сушанський, М. Хованець М. Чаплінський, концертмейстери Г. Головата, Т. Гриськова, Г. Кухар, С. Левицька, Н. Мартинова, В. Провозін, Л. Романова. За підтримки керівництва НАСВ створені навчально-матеріальна, методична бази кафедри, сучасна студія звукозапису. Завідувачка навчально-методичного кабінету Н. Бокачова забезпечує організовану роботу кафедри музичного мистецтва.

Таким чином, кафедра музичного мистецтва НАСВ імені гетьмана Петра Сагайдачного єдина в Україні, яка здійснює підготовку військових диригентів для ЗСУ та інших військово-музичних формувань. Вона посідає чільне місце в контексті розвитку векторів мистецтва військової духової музики на зламі ХХ–ХХІ століть. Її становлення й розвиток, розпочаті з перших кроків проголошення незалежності України, символічні й нагальні для підготовки військових диригентів ЗСУ. Історія та сьогодення кафедри музичного мистецтва в системі освіти військового диригента, музичний супровід урочистих зустрічей Президента України, керівників іноземних делегацій, інших високопосадових осіб, становлять важливе інформаційно-фактологічне джерело знань для національної культури, мистецтва й освіти України, зміцнюють бойовий дух військовослужбовців, підтримуючи міць

українського війська й у нинішній воєнний час. Це підтверджує й перше ювілейне минулорічне, 2023 р., 30-ти річчя кафедри – міцної структурної складової військово-оркестрової служби ЗСУ.

Література

1. Гишка І. Де в Україні готують військових диригентів та музикантів. *Українська музична газета № 4 (114). Видання Всеукраїнської Національної музичної спілки*. Київ, 2019, жовтень-грудень. С. 11.

2. Романовський Я. Я. Проблеми становлення системи підготовки спеціалістів військово-оркестрової служби у Збройних силах України. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*. 2008. № 612. С. 190-194.

3. Чернова І. В., Горман О. П. Становлення військово-оркестрової служби Збройних сил України: історико-культурологічний аспект. *Військово-науковий вісник*. 2011. С. 94–104.

References

1. Hushka, I. (2019). *De v Ukraini hotuiut viiskovykh dyryhentiv ta muzykantiv* [Where Military Conductors and Musicians Are Trained in Ukraine]. *Ukrainska muzychna hazeta – Ukrainian Musical Newspaper № 4 (114)*. October-December. Kyiv. P. 11. [in Ukrainian]

2. Romanovskyi, Ya.Ya. (2008). *Problemy stanovlennia systemy pidhotovky spetsialistiv viiskovo-orkestrovoi sluzhby u Zbroinykh sylakh Ukrainy* [The Problems of the Development of Military Orchestra Department System of Training Ukrainian Armed Forces]. *Visnyk NU «Lvivska politehnika» – National University «Lviv Polytechnics» Herald*. № 612. P. 190-194. [in Ukrainian]

3. Chernova, I.V., Horman, O.P. (2011). *Stanovlennia viiskovo-orkestrovoi sluzhby Zbroinykh syl Ukrainy: istoryko-kulturolohichnyi aspekt* [The Development of Military Orchestra Department System of Ukrainian Armed Forces: Historical and Culturological Aspects]. *Viiskovo-naukovyi visnyk – Military-Scientific Herald*. P. 94–104. [in Ukrainian]

Vavryk R. V.

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Musical Art of Hetman Petro Sahaidachnyi National Academy of Ground Forces
orcid: 0000-0001-6451-1676
ruslana_vavrik@ukr.net

Department of Musical Art of the National Academy of the Ground Forces: from the Foundation to the Present

The article considers aspects of musical education of military conductors in Ukraine. On the example of the department of musical art of Hetman Petro Sahaidachnyi National Academy of Ground Forces, the scientific and practical activity of teachers in the context of the formation and development of the military and orchestral service of the Armed Forces of Ukraine are studied. In the article documentary, scientific, government, official sources of various genres (Resolutions, Orders, Cathedral Reports) are analyzed as historically important. The cause-

---

and-effect context of reforming the musical performance of military brass bands in Ukraine is characterized. The formation of the orchestral national-patriotic repertoire is defined. The ways of acquisition of practical performance skills, skills for future activities in bands of the military orchestra service in the Armed Forces of Ukraine are outlined. Chronology of the formation of the scientific-pedagogical contingent of brass teachers and orchestra conductors at the newly created 1993 Department of Musical Art is highlighted and systematized. The emphasis is made on the creative community of military musicians with their civilian teaching colleagues of Mykola Lysenko Lviv National Academy of Music. The author reveals significance of the organizational work of military musicians, such as Lieutenant General V. Derkach, Colonel V. Hryhoriev, Major Ya. Horbal in the formation and development of the military orchestra service in the Ukrainian army, demonstrates how graduates of the Department popularized for a period over three decades musical and performing creativity at numerous, more than 4,000, official state and international events.

Key words: *orchestra service, musical education, military conductor, communications, repertoire.*